

הקבלות ומערכת השוואות במקרא: מתווה

משה צפור

אוניברסיטת בר-אילן, המחלקה לתנ"ך

ומכללת גבעת וושינגטון, החוג לתנ"ך

* "אם בחוקות תלכו" – שתהיו עמלים בתורה

(ילק"ש, ויקרא, רמז תרעז)

מאמר זה הוא למעשה מה שעתיד להיות פרק המבוא לספר ההולך ונכתב בשם "הקבלות ומערכת השוואות במקרא". עיקרו של הספר הוא: הכוונת הלומד תנ"ך והחוקר לעיין בטקסט בכוחות עצמו, בלי עיון מוקדם במה שכתבו פרשנים וחוקרים, אלא לגשת ישירות אל הכתובים. המטרה היא שהוא עצמו יבחין בעניינים הטעונים הבהרה, בקשיים, ואף יגיע לתובנות – ואולי גם לאלה שלא עמדו עליהם עד עתה. רק בשלב שני יפנה הקורא אל ספרות המחקר לבקש מידע חיצוני נוסף, בתחום הלשוני, ההיסטורי, הגיאוגרפי, האנתרופולוגי, הראליה והמזרח הקדום בכלל, וכמו כן אל הפרשנות לדורותיה. הפותח פרק בתנ"ך ומיד אץ-רץ לראות מה אמרו על כך קודמים, דומה בעיני לנטול בידו (להבדיל!) דף של חידות היגיון ותשבצים ומיד מחפש את עמוד הפתרונות, בלי לנסות תחילה להתמודד עמהם בעצמו.

הנחת יסוד: הפרשן הטוב ביותר של התנ"ך הוא התנ"ך עצמו. מילים מתבארות מתוך ההקשר או בעזרת היקרותן (או היקרות מילים מאותו שורש) במקומות אחרים בתנ"ך. לצורך זה משמשות הקונקורדנציות השונות. לעתים נמצאת בהקשר מילה נרדפת; לעתים נמצא ניגוד. כך למשל, הפועל "לְנָתוּשׁ" (יר' א 10) מתבאר על-פי ניגודו במקומות רבים: השורש נט"ע. כשאין בנמצא פתרון מתוך התנ"ך עצמו, יש לחפש אותו בלשונות אחרות.

בשנת 1969 הופיע ספרו החשוב של אבא בנדויד, **מקבילות במקרא**, בהוצאת כרטא, ירושלים. לראשונה הופיע בצורת ארבע חוברות,¹ חזר ונדפס במהדורות חדשות ומעודכנות, והאחרונה בשנת תשנ"ג (1993). הספר הזה, נכון יותר, המפעל העצום הזה, הינו כלי עזר חשוב ביותר לכל חוקר ולומד תנ"ך. הוא מציג בטורים זה מול זה טקסטים מקבילים ומסמן את ההבדלים ביניהם. הדברים יכולים לעניין הן את המתבונן בצד הטקסטואלי (למשל נוסחות חוזרות בוואריאציות שונות; והנה לנו עניין להשוואה עם נוסחים בתרגומים הקדומים ובחומר מקומראן), והן למתעניין בצד הפרשני או הרעיוני.

עם זאת, נוכחנו כי המפעל הזה טעון השלמה ואף הרחבה, והריהו בבחינת 'תנא ושייר'. חסרים בו בצורה מלאה או חלקית הרבה טבלאות והרבה קטעים רלוונטיים. במשך שנות עבודתי ומחקריי רשמתי לעצמי הערות רבות של מה שלדעתנו היה נחוץ וכדאי להיכלל בספר כזה, ומהי הצורה הנראית לנו מתאימה יותר – כפי שיודגם להלן.

מהותו וייחודו של הספר בהכנה

מלבד השלמות והוספות למפעלו של בנדויד, ספרנו מציג טקסטים מקראיים בטבלאות בצורות מגוונות, וללא תוספת פרשנות, ואותה ייתן הקורא עצמו. בטבלאות מובלטים קווי דמיון מכאן וניגודים מכאן, ובשעת הצורך מצורפת הפניית תשומת הלב אל פרטים מסוימים ואל מקומות אחרים במקרא. המטרה היא להפגיש את הקורא ישירות עם הטקסטים ללא תיווך, וכך הוא עשוי להבחין בעצמו מיד במורכבויות שבטקסטים ואולי גם להעלות תובנות משלו. יודגש, ספרנו גופו אינו מיועד לספק תשובות ופתרונות.²

* אני מבקש להודות לגב' מריאל מהדב אשר בטוב טעמה ובחריצות רבה סייעה בידי במלאכת העריכה של הטבלאות המורכבות ובעיצוב הנאה של עמודי הספר ובעינה החדה פתרה קשיים טכניים. נעזרתי הרבה גם בעצותיה הנבונות בדבר תכנון הטבלאות.

¹ כל חוברת מכילה הקבלות רק בין קבוצה מוגדרת של ספרי המקרא, כדלהלן: (א) בראשית – יהושע – שמואל – תהלים – דברי הימים; (ב) מלכים-א – דברי הימים; (ג) מלכים-ב – דברי הימים – ישעיה – ירמיה – עזרא – נחמיה; (ד) לקט הקבלות של פרשיות ופסוקים מתוך תורה, נביאים, כתובים.

² פירות ראשונים של גישתנו הוצגו לאחרונה גם במאמר דיגיטלי באתר של מכללת גבעת וושינגטון: הגירוש מגן עדן – תרשים לקריאה בתנ"ך בדרך אחרת"; ראו: קישורית; מ' צפור, "לדרך השימוש בפעלים המקראיים גר"ש ו-של"ח: משחק-רדיפה במגרשן של מילים סמי-נרדפות", **מחקרי גבעה ז** (תש"ף), עמ' 21–29, ומאמר נוסף העומד לראות אור: "המוטיב 'אשתי-אחותי ומלך'. שלושה סיפורים וארבעה וקריאה אחרת", **שאנן כו** (תשפ"א); (בדפוס).

לעתים הפרק המקראי מורכב ביותר. ראו למשל מאמרי "קריאה פעילה בפרשה של ליל מכת בכורות (שמ' יא-ג)", המובא כאן בנפרד. במאמר זה מצורפת המחשה, מה עשוי הקורא לראות בכוחות עצמו מתוך הטבלאות בספרנו, עוד בטרם עיון בפרשנים.

הסימנים המשמשים בטבלאות

הבה נעיין בטבלאות דלהלן. תחילה אנו מציגים כאן את ביאור הסימנים המשמשים בטבלאות. בראש כל טור יש כותרת. יש טבלאות המשתרעות על פני יותר מאשר עמוד אחד, ואז אותן כותרות חוזרות בראש כל עמוד.

סימן השיכול. הקבלה (דמיון או ניגוד) בין מקראות שונים המובאים בטורים נפרדים, והקבלה בת שני צירופים שהדפסנו בשתי שורות, אבל בטור(ים) האחר(ים) קיים היפוך הסדר. הסימן מופיע רק בטור הרלוונטי הראשון, בין שתי השורות בסופן.	χ
שיכול. הקבלה בין קטעים בני יותר משתי שורות של צירופים, בהיפוכי סדר.	➤ קטע המופיע בין שני הסימנים <
קטע שנלקח ממקום נוסף באותו טור והוכפל באותיות נטויות, לשם הצבתו בצורה מקבילה לצירופים אשר בטורים האחרים. הקטע מופיע על רקע אפור ובין סוגריים מסולסלים; לפניו רשום מספר הפסוק ממנו נלקח הקטע.	{ קטע על רקע אפור באותיות נטויות }
סימן השאלה לפני קטע באפור ואותיות נטויות מציין ספק אם יש טעם להקבלה.	{? קטע}
אינדקסי הפניות להערות על פסוקים או חלקי פסוקים שנמצאים בתוך הטבלה. הסימן הוא באות יוונית מוגבהת מימין למילה הרלוונטית. ההערות כתובות בתחתית העמוד, בהזחה. יש הערות המתייחסות אל מילים אשר בכותרת בראש טור שבטבלה.	α, β, γ, δ, ε, ζ, η, ...
אינדקסים בעבור מוטיבים חוזרים ומילים מנחות, הסימן הוא באות לטינית על רקע אפור לפני המילה או הצירוף הרלוונטיים.	a, b, c, d, ...
דילוג על קטע	[...]
מרכיבי הציטוט בסדר שונה מן המקור במקרא.	[~]
מספרה הסידורי של טבלה מסומן כריבוע ובו מספר.	[N]
שתי כוכביות ולידן ריבוע ובו מספר מציינים דילוג על קטע, והוא מובא בתוך טבלה נפרדת בעלת מספר זה.	[N]**
בטבלה שמתפרסת על מפתח שני עמודים סימן כזה בראש העמוד משמאל מסמן שיש לראות במקביל את העמוד הבא.	←
בטבלה שמתפרסת על מפתח שני עמודים סימן כזה בראש העמוד משמאל מסמן שעמוד זה מחובר אל העמוד הקודם שממינו.	→

ראו למשל את הטבלה להלן:³

1 "הבו לה' כבוד"

דה"א טז 28–33	תה' צג 1; צח 7–9	תה' צו 7–13	תה' כט 1–2; ט 9
28 הָבו לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבו לַיהוָה כְּבוֹד וְעֹז 29 הָבו לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שָׂאוּ מִנְחָה וּבָאוּ לִפְנֵי הַשֵּׁתַחֲוֹ לַיהוָה בְּהִדְרַת קֹדֶשׁ 30 חִילוּ מִלִּפְנֵי כָּל הָאָרֶץ { 31 וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם: יְיָ מְלֹךְ } אֵף תִּכּוֹן תִּבְּל בְּל תִּמּוֹט	צג 1 אֵף תִּכּוֹן תִּבְּל בְּל תִּמּוֹט	7 הָבו לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבו לַיהוָה כְּבוֹד וְעֹז 8 הָבו לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שָׂאוּ מִנְחָה וּבָאוּ לְחִצְרוֹתָיו 9 הַשֵּׁתַחֲוֹ לַיהוָה בְּהִדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ מִלִּפְנֵי כָּל הָאָרֶץ 10 אָמְרוּ בְּגוֹיִם: יְיָ מְלֹךְ, אֵף תִּכּוֹן תִּבְּל בְּל תִּמּוֹט יְדִין עַמִּים בְּמִישְׁרִים	כט 1 מִזְמוֹר לְדָוִד הָבו לַיהוָה בְּנֵי אֱלִים הָבו לַיהוָה כְּבוֹד וְעֹז 2 הָבו לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הַשֵּׁתַחֲוֹ לַיהוָה בְּהִדְרַת קֹדֶשׁ { תה' ט 9 יְדִין לְאֲמִים בְּמִישְׁרִים }

³ הטקסט המקראי וקטעים מן הפרשנות המסורתית שאובים מתוך התוכנה המקוונת **מקראות גדולות הכתר**, בההדרת פרופ' מנחם כהן, אוניברסיטת בר-אילן, גרסת 2009. הטקסט המקראי מועתק ללא סימני הטעמים, והחלוקה היא בהתאם לפירוש הנראה בעינינו. כמו כן איננו כובלים עצמנו לחלוקה המקובלת במסורה לפסוקים. במבוא מובאות טבלאות שלא נכללו בגוף ספרנו.

דה"א טז 28–33	תה' צג 1; צח 7–9	תה' צו 7–13	תה' כט 1–2; ט 9
31 יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם: י"י מְלֹךְ 32 יָרַעַם הָיִם וּמְלוֹאוֹ יַעֲלֶזְ שְׂדֵי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ	--- תה' צח 7–9 --- 7 צח יָרַעַם הָיִם וּמְלוֹאוֹ תִּבְּל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ 8 נְהַרֹזֹת יִמְחֹאוּ כָּף יַחַד הָרִים יִרְנְנוּ 9 לַפְּנֵי י"י כִּי בָּא לְשַׁפֵּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תִּבְּל בְּצַדֵּק וְעַמִּים בְּמִישְׁרֵים	11 יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ יָרַעַם הָיִם וּמְלוֹאוֹ 12 יַעֲלֶזְ שְׂדֵי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אֲז יִרְנְנוּ כָּל עֲצֵי יַעַר 13 לַפְּנֵי י"י כִּי בָּא כִּי בָּא לְשַׁפֵּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תִּבְּל בְּצַדֵּק וְעַמִּים בְּאַמּוֹנָתוֹ	--- תה' ט 9 --- 9 ט וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְּל בְּצַדֵּק יִדִין לְאֲמִים בְּמִישְׁרֵים

כאן רואים אנו תמונה של מזמורים או קטעים המורכבים משברי פסוקים, בחלקם עם שינויים. החומרים הללו מובאים בצורה חלקית ומקוטעת בספר של בנדויד בדמות פירושים בעמודים 42, 210, 211, 212, 213 ואין בעמודים אלה תמונה שלמה וממשית. כמו כן חסרה ההקבלה החלקית לתהלים צג. אפשר גם לראות, למשל, איך הצירוף הבעייתי מבחינה תיאולוגית 'בני אלים' (תה' כט 1)⁴ מופיע בדמות 'משפחות עמים'.

הטבלה הזאת מדגימה את הדרך שבה לדעתי יש להציג בספר המקבילות במקרא – לא רק את קטעי השירה, אלא גם את קטעי הפרוזה, היינו: ככל האפשר לפצל את הטקסט להיגדים קצרים, באופן שכל שורה תביע דבר אחד, וכך הדמיון שבתקבולת או השוני בולטים מיד לעין.

בנדויד, על-פי שיטתו (המתוארת, רק בצורה חלקית, בהקדמתו הקצרה), אינו מציג פרשיות מקבילות, כגון אלו המוצגות להלן. נראה שבנדויד מתייחס רק לפסוקים שלמים, אבל כתוצאה מהגבלה זו אובדות כמה וכמה הקבלות מעניינות. נזכיר כאן, למשל, את החוק: "לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֱמוֹ", אשר בנדויד (עמ' 172) רושם את אזכוריו בשמות כג 18–19; שמ' לד 25–26; אך אזכורו בדברים יד 21 אינו מופיע אצלו. מן הדין לרשום אותו כחוק העומד לעצמו ולהתעלם מחלוקת הפסוקים של המסורה, המחברת אותו – שלא בצדק – עם "כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לִי"י אֱלֹהֶיךָ", כי למעשה זו הנמקה של האמור בחלקו הראשון של הפסוק: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל גְּבֵלָה, לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ תִתְּנֶנָּה וְאֶכְלָהּ אוּ מְכַר לְנִכְרֵי".
באותו מקום עצמו (עמ' 172), בעניין שלוש הפעמים בשנה, בהן יש להיראות את פני ה', קיימת הוראה, 'לא להיראות ריקם'. בנדויד אינו מציג את ההקבלה אשר להוראה זו בשלושת הפרקים הללו; והמפתיע ביותר שאותה הוראה נמצאת בשמ' לד 20, שלא במקום המתאים, אלא לאחר דיני קדושת בכור אדם ובכור בהמה! ובכלל, אין אצל בנדויד טבלה המשווה את ענייני שלושת הרגלים, איסור חמץ עם הזבח (או 'זבח חג הפסח') ודיני בכורות – וסדרם של חוקים אלה – בשמ' כג ובשמ' לד. כיוצא בזה, הקריאה "הודו לה", כי טוב, כי לעולם חסדו", המופיעה בתנ"ך עשרות פעמים בווריאציות שונות ומגוונות (ראו למשל יר' לג 11; תה' ק 3) מוצגת אצל בנדויד בעמ' 213 בצורה דלה ביותר.
כיוצא בזה, בעמ' 212, לטבלה "הסיומים לספר תהלים", יש מקום להוסיף כהערה את דה"א כט 10 (שאינו סיום). בעמ' 217 יש להוסיף את אסתר ח 17 לעומת ד 3. ויש עוד השמטות רבות, כהנה וכהנה.

⁴ צירוף זה נמצא עוד רק בתה' פט 7. אחד הפתרונות המופיע במדרש שוחר טוב על הפסוק מבאר את הצירוף כמתייחס לישראל, הנשחטים על קידוש ה' כמו אילים. בתרגום השבעים מופיע כאן כפל תרגום:
Evéγκate τῷ κυρίῳ, υἱοὶ θεοῦ, (=הבו לה', בני אל [פנייה])
ἐνέγκate τῷ κυρίῳ υἱοὺς κριῶν (=הבו לה' בני אילים [מושא]).

הנה דוגמה נוספת (ראו בנדויד עמ' 58, 95; אצלו לא מופיעה ההקבלה עם שמ"ב כ 1-2):

2 הַיִּנְתְּקוֹת מִבֵּית דֹּוִיד

שמ"ב כ 1-2 מרד שבע בן בכרי	מל"א יב 16 מרד ירבעם	דה"ב י 16 מרד ירבעם
1 וַיִּתְקַע בַּשֹּׁפָר וַיֹּאמֶר אִין לָנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלָה לָנוּ בְּבֶן יִשִׁי אִישׁ לְאֹהֲלָיו יִשְׂרָאֵל 2 וַיַּעַל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי דָוִד אַחֲרֵי שִׁבְעַת בְּנֵי בְכָרָיו.	16 וַיִּרְא כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵהֶם וַיֵּשְׁבוּ הָעָם אֶת הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר מָה לָּנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלָה בְּבֶן יִשִׁי לְאֹהֲלֵי דָוִד וְלֹא יִשְׂרָאֵל לְאֹהֲלָיו.	16 וְכָל יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא שָׁמַע הַמֶּלֶךְ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ הָעָם אֶת הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר מָה לָּנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלָה בְּבֶן יִשִׁי אִישׁ לְאֹהֲלֵי דָוִד וְלֹא יִשְׂרָאֵל לְאֹהֲלָיו.

כמוה גם הטבלה דלהלן (השוו בנדויד עמ' 216).

3 שיחה נוקבת בין ה' ובין איוב

איוב לז 1-3 פתיחת נאום א של ה'	איוב מ 1-2 חתימת הנאום	איוב מ 3-5 תגובת איוב	איוב מ 6-8 פתיחת נאום ב של ה'	איוב מב 1-6 תגובת איוב
1 וַיַּעַן י"י אֶת אִיּוֹב מִנְהַסְעָרָה (מִן הַסְעָרָה) וַיֹּאמֶר: 2 מִי זֶה מַחְשִׁיד עֲצָה בְּמַלְיָן בְּלִי דַעַת? 3 אֲזַר נָא כְּגִבְרַת חֲלָצִיד וַאֲשַׁלֵּךְ וְהוֹדִיעֵנִי: 4 הָאֵף תִּפְרַר מִשְׁפָּטִי תִּרְשָׁעֵנִי לְמַעַן תִּצְדָּק?	1 וַיַּעַן י"י אֶת אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: 2 הֲרֹב עִם שְׂדֵי יִסּוּר? מִזְכִּיחַ אֱלֹהִים יַעֲנֶנָּה?!	3 וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת י"י וַיֹּאמֶר: 4 הֲזוֹ קִלְתִּי מָה אֲשִׁיבָךְ יְדֵי שְׁמַתִּי לְמוֹ פִי 5 אַחַת דִּבַּרְתִּי וְלֹא אֶעֱנֶה וּשְׁתִּים וְלֹא אוֹסִיף	6 וַיַּעַן י"י אֶת אִיּוֹב מִנְהַסְעָרָה (מִן הַסְעָרָה) וַיֹּאמֶר: 7 אֲזַר נָא כְּגִבְרַת חֲלָצִיד וַאֲשַׁלֵּךְ וְהוֹדִיעֵנִי: 8 הָאֵף תִּפְרַר מִשְׁפָּטִי תִּרְשָׁעֵנִי לְמַעַן תִּצְדָּק?	1 וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת י"י וַיֹּאמֶר: 2 דַּעַת (יְדַעַתִּי) כִּי כָל תּוֹכֵל וְלֹא יִבְצָר מִמֶּךָּ מִזְמָה. 3 מִי זֶה מַעֲלִים עֲצָה בְּלִי דַעַת? לָכֵן הִגַּדְתִּי וְלֹא אָבִין נִפְלְאוֹת מִמֶּנִּי וְלֹא אֲדַע. 4 שָׁמַע נָא וְאָנֹכִי אֲדַבֵּר אֲשַׁלֵּךְ וְהוֹדִיעֵנִי. 5 לְשִׁמְעַת אֲזֹן שְׁמַעְתִּיד וְעַתָּה עֵינַי רְאִיתִךְ. 6 עַל כֵּן אֶמְאָס וְנַחַמְתִּי עַל עֲפָר וְאֶפֶר.

הטבלה מפנה את תשומת לבו של הקורא למהלך השיחה בין ה' לבין איוב. אחרי שבפרקים הקודמים הטיח איוב דברים קשים כנגד ה' והנהגתו, בא נאום ארוך של ה', עם דברי פתיחה (לח 1-3) ודברי חתימה בניזיפה המנוסחת כשאלה רטורית (מ 1-2). תגובתו של איוב (מ 3-5) רפויה. ועל כך בא נאום שני של ה' (מ 6-8). נאום זה פותח גם הוא בשאלה רטורית ישירה, חריפה יותר: "האף תפרר משפטי, תרשיעני למען תצדק?"! (מ 6-8). וכאן מציע ה' לאיוב באירוניה, ללבוש 'הוד והדר, גאון וגובה' (מ 10), שהם לבושו של ה' (השוו תה' קד 1-2; צג 1), ולתפוס את מקומו בהנהגת העולם (איוב מ 8-14).

ועתה באה תגובה מתנצלת של איוב (מב 1-6)⁵. תגובה זו חוזרת ומתכתבת במיוחד עם פתיחת נאומו הראשון של ה' (לח 1-2), ואינה דומה לתגובתו הקודמת, הרפויה (מ 4-5). הפעם יש בה השלמה והבנה. ועתה באה אפוא העת להשיב את שבותו של איוב ואף להוקיע את התנהגותם של שלושת רעיו של איוב כלפיו (מב 7-17); ובזאת לחתום את הפרשה. הקורא יבחין גם בשילוב האמנותי בין חזרות לבין שינויים.

הבה נראה את הדוגמה הבאה (ויש קשר ענייני מסוים בינה לבין קודמתה).

4 התעסקותו חסרת-הטעם של ה' באדם

כך מופיע אצל בנדויד (עמ' 210):

תה' ח 5	תה' קמד 3
5 מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?	3 י"י, מָה אָדָם וְתִדְעֵהוּ בֶּן אָנוּשׁ וְתִחְשְׁבֵהוּ?

אך יש כתוב שאינו נזכר אצל בנדויד: איוב ז 17-19. הנה השלמת הקטע החסר ובו הציון בשל מה התעוררה התמיהה; ועוד פסקה להשוואה (מתוך תה' קג):

תה' ח 7-5	תה' קמד 4-3	איוב ז 19-17	להשוואה: תה' קג 8-16
5 מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ {5 כִּי תִפְקְדֵנוּ}	3 י"י, מָה אָדָם וְתִדְעֵהוּ בֶּן אָנוּשׁ וְתִחְשְׁבֵהוּ?	17 מָה אָנוּשׁ כִּי תִגְדְּלֵנוּ וְכִי תִשִּׁית אֱלֹהֵינוּ לְבָדָד 18 וְתִפְקְדֵנוּ לְבִקְרִים, לְרֹגְעִים תִּבְחַנְנֵנוּ?	8 רְחוּם וְחַנּוּן י"י אֶרְךָ אִפְסִים וְרַב חֶסֶד [...] [...] 10 לֹא כַחֲטָאֵינוּ עָשָׂה לָנוּ [...] [...] 11 כִּי הוּא יָדַע יִצְרָנוּ, זָכוֹר ^δ כִּי עָפָר אָנַחְנוּ 15 אָנוּשׁ ^ε כְּחֹצֵר יָמָיו, כְּצִיץ הַשָּׂדֶה בֶּן יָצִין 16 כִּי רוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאֵינְנוּ וְלֹא יִכְרְנוּ עוֹד מִקוֹמוֹ
6 וְתַחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֱלֹהִים ^α וְכִבּוֹד וְהִדָּר תַּעֲטְרֵהוּ 7 ^β תִּמְשִׁלֵּהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו כֹּל שֶׁתֵּה תַחַת רַגְלָיו	4 אָדָם לְהִבָּל דָּמָה יָמָיו כְּצֶל עוֹבֵר {3 וְתִחְשְׁבֵהוּ}	19 כִּמָּה לֹא תִשְׁעָה מִמֶּנִּי לֹא תִרְפְּנִי עַד בְּלִעֵי רַקִּי!?	

ראו גם:

^α השוו איוב מ 9-10 (הצעה לאיוב): עֲדָה נָא גְאוֹן וְגִבְהָ, וְהוֹד וְהִדָּר תִּלְבָּשׁ [...] [...]; על-פי תה' קד 1: י"י אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מָאֵד, הוֹד וְהִדָּר לְבָשֶׁת

^β ראו בר' א 26; ט 2

^γ השוו תה' קו 31: וְתִחְשְׁבֵהוּ לֹא לְצִדְקָה; מִשׁ כֹּז 14: קִלְלָה תִחְשְׁבֵהוּ לֹא

^δ ראו בר' ג 19

^ε ראו יש' מ 6-9

הקטעים הללו אשר בשלושת הטורים הראשונים מובעת בהם תמיהה, ואולי טרוניה, על כי האלוהים מתעסק באדם יתר על המידה. לדעתנו, כדאי היה להרחיב את המובאה ולצרף את ההקשר. בשני הטורים הראשונים, תה' ח ותה' קמד אומר המשורר שהאדם הוא פחות-ערך. במזמור ח מביע המשורר את תמיהתו – ואולי התפעלותו – על כי יצור כזה קיבל מעמד של "וְתַחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֱלֹהִים"⁶, המושל בכל הבריאה.⁷ באיוב ז מובעת טרוניה על ההשגחה המדוקדקת של ה' על כל צעד ושעל

⁵ ראו פס' 3, בו איוב כמו מצטט את דברי הנזיפה שהטיח בו ה'.

⁶ הפועל "וְתַחְשְׁבֵהוּ" אשר בתהילים קמד 3 עשוי להתפרש גם במשמעות: נתת לו חשיבות (השווה הפועל 'להעריך' המשמש הן במשמע של מדידה והן במשמע של מתן חשיבות).

שעושה האדם, ההופכת את ההשגחה להצקה ורדיפה.⁸ ואילו במזמור קג (בטור הרביעי) אפסותו וקוצר ימיו של אדם (המתוארים באמצעות דימוי של צמחים המתייבשים חיש קל) והיותו רק עפר הם הסיבה לרחמיו של ה' על האדם, סלחנותו וחסדיו. דימויים אלה נמצאים גם בספרי מקרא אחרים.

ההקבלה הבאה אינה מופיעה כלל אצל בנדויד:

5 **איום על מלך בפורענות – וגם ביצוע**

מל"ב ט 8–10 הוראה ליהוא לבצע את הקללה על יהורם	מל"א כא 20–24 אחאב	מל"א טז 4–1 בעשא	מל"א יד 7–11 ירבעם
	20 יען	1 וַיְהִי דְבַר יְיָ אֵל יְהוּא בֶן חֲנָנִי עַל בַּעְשָׁא לֵאמֹר 2 יַעַן אֲשֶׁר הֲרִימְתִּיךָ מִן הָעֶפְרָא וְאַתָּנָד נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל	7 לְכִי אֲמַרְי לְיִרְבֵּעָם כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר הֲרַמְתִּיךָ מִתּוֹד הָעָם וְאַתָּנָד נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל. 8 וְאַקְרַע אֶת הַמַּמְלָכָה מִבֵּית דָּוִד וְאַתָּנָה לְךָ [...] 9 וְתָרַע לַעֲשׂוֹת מִכָּל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ וְתִלְךָ וְתַעֲשֶׂה לְךָ אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וּמִסְכוֹת לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּזְדָּה. 10 לָכֵן הֲנִי מֵבִיא רָעָה אֶל בֵּית יִרְבֵּעָם וְהִכְרַתִּי לְיִרְבֵּעָם מִשְׁתִּין בְּקִיר עָצוּר וְעֹזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבַעֲרֹתַי אַחֲרַי בֵּית יִרְבֵּעָם כַּאֲשֶׁר יַבְעַר הַגִּלְגָל עַד תַּמּוֹ.
	התמכרך לעשות הרע בעיני יי. { 22 אֵל הַכַּעַס אֲשֶׁר הַכְעַסְתָּ וְתַחַטָּא אֶת יִשְׂרָאֵל }	וְתִלְךָ בְּדָרֶךְ יִרְבֵּעָם וְתַחַטָּא אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיסֵנִי בַחַטָּאתָם.	
	21 הַנְּנִי מִבֵּי אֵלֶיךָ רָעָה	3 הַנְּנִי מִבְּעִיר אַחֲרַי בַּעְשָׁא וְאַחֲרַי בֵּיתוֹ	
8 וְאַבְדַּד כָּל בַּיִת אַחְזָב וְהִכְרַתִּי לְאַחְזָב מִשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעֹזוּב בְּיִשְׂרָאֵל.	וּבַעֲרֹתַי אַחֲרֶיךָ וְהִכְרַתִּי לְאַחְזָב מִשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעֹזוּב בְּיִשְׂרָאֵל. { 21 וּבַעֲרֹתַי אַחֲרֶיךָ }	וְנִתְתִּי אֶת בֵּיתְךָ כְּבַיִת יִרְבֵּעָם בֶּן נָבָט וּכְבַיִת בַּעְשָׁא בֶן אַחֲזָה אֵל הַכַּעַס אֲשֶׁר הַכְעַסְתָּ וְתַחַטָּא אֶת יִשְׂרָאֵל.	
9 וְנִתְתִּי אֶת בַּיִת אַחְזָב כְּבַיִת יִרְבֵּעָם בֶּן נָבָט וּכְבַיִת בַּעְשָׁא בֶן אַחֲזָה.	22 וְנִתְתִּי אֶת בֵּיתְךָ כְּבַיִת יִרְבֵּעָם בֶּן נָבָט וּכְבַיִת בַּעְשָׁא בֶן אַחֲזָה אֵל הַכַּעַס אֲשֶׁר הַכְעַסְתָּ וְתַחַטָּא אֶת יִשְׂרָאֵל.	וְנִתְתִּי אֶת בֵּיתְךָ כְּבַיִת יִרְבֵּעָם בֶּן נָבָט.	
10 וְאַת אֵיזָבֵל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים בְּחֶלֶק יִזְרְעֵאל	23 וְגַם לְאֵיזָבֵל דְּבַר יְיָ לֵאמֹר: הַכְּלָבִים יֹאכְלוּ אֶת אֵיזָבֵל בְּחֶלֶק יִזְרְעֵאל.	4 הַמֶּת לְבַעְשָׁא בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֶּת לוֹ בַּשָּׂדֶה	11 הַמֶּת לְיִרְבֵּעָם בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֶּת בַּשָּׂדֶה

⁷ המילים 'כבוד והדר תעטרהו' מציינות את לבושו הבלעדי של ה' (תה' קד 1), וכאן אומר המשורר, שה' מעטר את האדם בלבוש אלוהי, ובכך מסמל את שלטונו של האדם על העולם. 'הוד והדר', כלבושו הבלעדי של האל מוזכרים גם בהקשרים אחרים. כך, כתגובה על תלונותיו ועל דברי הביקורת שמתח איוב על הנהגת ה' את העולם, מציע לו ה' באירוניה להתחלף כביכול בתפקידים, ללבוש 'הוד והדר' ולקבל על עצמו את הנהגת העולם (איוב מ 9 ואילך).

⁸ כניגוד לכך, ראו תה' קג (כמובא בטור הרביעי): גם שם מודגשת אפסותו של האדם; אבל שם עובדה זאת מובאת כהנמקה לכך, שה' מוחל וסולח לאדם. ראו: מ' צפור, **טללי ורדים**, הוצאת מכללת גבעת ושינגטון, תשע"ט, עמ' 210–211.

מל"ב ט 8-10 הוראה ליהוא לבצע את הקללה על יהורם	מל"א כא 20-24 אחאב	מל"א טז 1-4 בעשא	מל"א יד 7-11 ירבעם
ואין קבר.	יאכלו עוף השמים.	יאכלו עוף השמים.	יאכלו עוף השמים כי י"י דבר.

α ראו מל"ב ט 31, 37. עם זאת ראו גם שמ"ב כ 15; יש' כו 1.

הקורא יבחין בחילוף "בְּחֵל" / "בְּחֵלֶק", יבחן את הפסוקים המובאים בהערה α וישקול איזוהי הגרסה הקדומה וכיצד נוצר החילוף. קורא מעמיק עשוי להסיק כי רק הגרסה 'חל' היא השתבשות בגלל שכיחותה של מילה זו.

להלן טבלאות נוספות הממחישות פרשיות אשר לדעתנו חסרות בספרו של בנדויד וראוי להשלימן.

6 איך נוהגים כוהנים בזבחים

ש"א ב 13-14 מנהגם של בני עלי	דב' יח 3 על פי החוק
13 ומשפט הכהנים את העם כל איש זבח זבח ובא נער הכהן [...] 14 כל אשר יעלה המזלג יקח הכהן בו.	3 וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לפה הזרע והלקחים והקבה.

השמטה אחרת אצל בנדויד, עמ' 203. חסרים בו הטור הרביעי להלן, וגם פרטים נוספים של הבדלים בין הטורים אינם מובלטים אצלו די הצורך.

7 קול ששון וקול שמחה

יר' לג 10-11	יר' כה 10-11	יר' טז 9	יר' ז 34
10 כה אָמַר י"י: עוֹד יִשְׁמַע בְּמָקוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים תָּרַב הוּא מֵאִין אָדָם וּמֵאִין בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשֻׁמֹת מֵאִין אָדָם וּמֵאִין יוֹשֵׁב וּמֵאִין בְּהֵמָה	10 וְהֶאֱבַדְתִּי מֵהֶם	9 כִּי כֹה אָמַר י"י צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: הַנְּגִי ^a מִשְׁבִּית מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה	34 ^a וְהִשְׁבִּיתִי { 34 מְעָרֵי יְהוּדָה וּמְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם }
11 קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה קוֹל אֹמְרִים: הוֹדוּ אֵת י"י צְבָאוֹת כִּי טוֹב י"י כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד מִבָּאִים תוֹדָה בֵּית י"י { 10 תָּרַב הוּא [...] הַנְּשֻׁמֹת מֵאִין אָדָם וּמֵאִין יוֹשֵׁב וּמֵאִין בְּהֵמָה } כִּי אָשִׁיב אֵת שְׁבוֹת הָאָרֶץ כְּבְרָאשׁוֹנָה אָמַר י"י	קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה קוֹל רְחִים וְאוֹר גֵּר	קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה לְעֵינֵיכֶם וּבִימֵיכֶם	קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה מְעָרֵי יְהוּדָה וּמְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם
	11 וְהִיְתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחֶרֶב לְשִׁמָּה		כִּי לְחֶרֶב תִּהְיֶה הָאָרֶץ

^a השוו יר' לג 11: אָשִׁיב אֵת שְׁבוֹת

בפרק לג בדברי הנחמה (מובא בטור הרביעי) יש היפוך לטובה של המופיע בשלושת הטורים האחרים: "לעיניכם ובימיכם".
 יושם לב גם למשחק המילים 'וְהִשְׁבֵּתִי', 'מְשֻׁבֵּת' (מן שב"ת) והיפוכן "אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת".⁹

8 הבטחה לדויד כי בנו יבנה את בית ה' – וביצוע

(הטור השלישי להלן לא מובא אצל בנדויד, עמ' 42–43)

דה"א כח 4–7 ביצוע	דה"א ז 10–14 הבטחה	שמ"ב ז 11–16 הבטחה
4 ויבחר י"י אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בֵּי מִכְלַל בֵּית אָבִי לְהִיְתוֹת לְמִלְכָּד עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם [...]]	10 וְאָגַד לְךָ וּבֵית יִבְנֶה לְךָ י"י 11 וְהָיָה כִּי מִלְאוּ יָמֶיךָ לְלֶכֶת עִם אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּימוּתִי אֶת זִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה מִבְּנֵיךָ וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ	11 וְהָיָה לְךָ י"י כִּי בֵית יַעֲשֶׂה לְךָ י"י. 12 כִּי יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשִׁכַּבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּימוּתִי אֶת זִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶד וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ.
5 [...] ויבחר בשלמה בני { 7 וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ } לְשִׁבֵת עַל כִּסֵּא מְלָכוֹת י"י עַל יִשְׂרָאֵל 6 [...] הוּא יִבְנֶה בֵּיתִי וְחִצְרוֹתַי כִּי בְחַרְתִּי בּוֹ לִי לְבֵן וְאָנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב 7 וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ עַד לְעוֹלָם	12 הוּא יִבְנֶה לִּי בֵּית וְכִנְנֵתִי אֶת כִּסְאוֹ עַד עוֹלָם 13 אָנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֵן וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ וְהִכִּימוּתִי אֶת זִרְעֶיךָ אַחֲרֶיךָ וְהִקִּימוּתִי אֶת זִרְעֶיךָ אַחֲרֶיךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם 14 וְהִקִּימוּתִי אֶת זִרְעֶיךָ אַחֲרֶיךָ וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ עַד עוֹלָם וְכִסְאוֹ יִהְיֶה נְכוֹן עַד עוֹלָם.	13 הוּא יִבְנֶה בֵּית לְשִׁמִּי וְכִנְנֵתִי אֶת כִּסֵּא מְלָכוֹתוֹ עַד עוֹלָם 14 אָנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֵן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהִכִּימוּתִי בְּשִׁבְטֵי אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם 15 וְחִסְדֵּי לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ כְּאֲשֶׁר הִסְרֵתִי מֵעַם שְׂאוֹל אֲשֶׁר הִסְרֵתִי מִלְּפָנֶיךָ 16 וְנִאֲמָן בֵּיתְךָ וּמִמְלַכְתְּךָ עַד עוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּסְאוֹ יִהְיֶה נְכוֹן עַד עוֹלָם.
{ 5 ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות י"י על ישראל }	14 וְהִקִּימוּתִי אֶת זִרְעֶיךָ אַחֲרֶיךָ וְהִכִּינוּתִי אֶת מְלָכוֹתוֹ עַד עוֹלָם וְכִסְאוֹ יִהְיֶה נְכוֹן עַד עוֹלָם.	
אם יחזק לעשות מצותי ומשפטי ביום הזה.		

במקרא יש אף פרקים אשר בתוכם נמצאות חזרות כמקבילות פנימיות. הנה למשל דב' יב:

9 'המקום אשר יבחר' לעשיית הקודשים

דב' יב 7–4	דב' יב 8–12	דב' יב 13–14	דב' יב 17–19	דב' יב 26–27
4 לֹא תַעֲשׂוּן בֵּן לִ"י אֱלֹהֵיכֶם	8 לֹא תַעֲשׂוּן כָּל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו	13 הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה	17 לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹר וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוַמַת יָדְךָ	26 רַק
5 כִּי אִם	9 כִּי לֹא בָאתֶם עַד עֵתָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה [...] 11 וְהָיָה	14 כִּי אִם	18 כִּי אִם	

⁹ לצירוף זה ראו: M.A. Zipor & M. Ben-Yashar, "šúb šebût", in: *Theol. Wörterb. z. AT*, vol. VII (1992), pp. 958–965; = *TDOT*. vol. XIV (2004), pp. 294–302

דב' יב 26-27	דב' יב 17-19	דב' יב 13-14	דב' יב 8-12	דב' יב 4-7
קדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר י"י {26 תִּשָּׂא וּבָאתָ} 27 וְעָשִׂיתָ ➤ עֲלֵתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבֵּחַ י"י אֱלֹהֶיךָ < [...]	לִפְנֵי י"י אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר י"י אֱלֹהֶיךָ בּוֹ ➤ {17 מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקֹרֶךָ וְצֹאנֶךָ וְכֹל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְדָּר וְנִדְבָחֶיךָ וְתִרְוֹמַת יָדֶיךָ} < ➤ {18 וְשִׁמְחָתָּ לִפְנֵי י"י אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדֶיךָ} < אֶתְּהָ וּבְגִינְךָ וּבְתִיבְךָ וְעַבְדֶּיךָ וְאִמָּתֶיךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָּ לִפְנֵי י"י אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדֶיךָ 19 הַשָּׂמֶר לְךָ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלְוִי כֹּל יָמֶיךָ עַל אֲדָמָתְךָ	בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר י"י בְּאַחַד שְׁבֻטֶיךָ ➤ עֲלֵתֶיךָ וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּנְךָ < ➤ {12 וְשִׁמְחָתָם לִפְנֵי י"י אֱלֹהֶיכם} < אֶתְּם וּבְגִינֵיכֶם וּבְנִתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמָּהֲתֵיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לֹא חֶלֶק וְנַחֲלָה אֶתְּכֶם	הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר י"י אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תִּבְיָאוּ ➤ אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְּכֶם עֲלֵתֵיכֶם וּזְבָחֵיכֶם מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְתִרְוֹמַת יָדֶיכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרֹו לִי < ➤ 7 וְאֶכְלֵתֶם שָׁם ➤ לִפְנֵי י"י אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְחָתֶם בְּכָל מִשְׁלַח יָדֶיכֶם < אֶתְּם וּבְתִיבְכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְבְּךָ י"י אֱלֹהֶיךָ	אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר י"י אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבֻטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשׂוֹכְנֵי תְדָרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה 6 וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה ➤ עֲלֵתֵיכֶם וּזְבָחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תִּרְוֹמַת יָדֶיכֶם וּנְדָרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקֹרְכֶם וְצֹאנֵיכֶם < 7 וְאֶכְלֵתֶם שָׁם ➤ לִפְנֵי י"י אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְחָתֶם בְּכָל מִשְׁלַח יָדֶיכֶם < אֶתְּם וּבְתִיבְכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְבְּךָ י"י אֱלֹהֶיךָ

יסודות שונים בפרק הזה מופיעים גם במקומות נוספים בספר דברים.

והנה תקבולת חשובה נוספת שראוי להביאה בספר:

10 יונה בלב הסערה (יונה פרק א)

4 וי"י	הטיל רוח גדולה	אל הים	ויהי סער גדול בים, והאניה חשבה להשבר
5	ויטלו את הכלים [...]	אל הים	להקל מעליהם
12 שאוני	והטילני	אל הים	וישוק הים מעליכם
15 וישאו את יונה	ויטלוהו	אל הים	ויעמד הים מזעפו

במקרה זה נוח להציג טבלה בצורת שורות, וכך מובלט הנרמז בסיפור. ואין זה בגדר 'מילה מנחה' או 'שורש מנחה' גרידא. אין ספק, שהמספר רוצה להראות בזה, כיצד, אחרי שה' הטיל אל הים' סערה מפחידה, מנסים המלחים להילחם בה על ידי אמצעים ארציים: הם 'מטילים אל הים' את המטען הכבד המאיים להטביע את הספינה. אך ללא הועיל. יונה מלמד אותם, את

מה צריך באמת 'להטיל אל הים' כדי שהסערה 'תשתוק מעליהם': את האשם בסערה, אותו עצמו! ואכן כאשר 'הטילוהו אל הים', עמד הים מזעפו. והנה עניין נוסף מאותו פרק, אשר הצגתו בדרך כמו זו מעמידה את הקורא על ההתפתחות במהלך הסיפור:

11 מפני מה יראו המלחים (יונה פרק א)?

5-4 וַיְהִי סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם [...]]	וַיִּירָאוּ	הַמִּלְחָמִים	
9 וְאֵת יְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם	אָנִי יָרָא	אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַיָּם וְאֵת הַיַּבְשָׁה	
10	וַיִּירָאוּ	הָאֲנָשִׁים יְרָאָה גְדוֹלָה [...]]	כִּי יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי מִלְּפָנֵי יְיָ הוּא בָרַח
16	וַיִּירָאוּ	הָאֲנָשִׁים יְרָאָה גְדוֹלָה	אֶת יְיָ

מתחילה המלחים 'יראים' מפני הסערה הבלתי מצויה שפקדה אותם. אבל בהדרגה חלה תפנית – כפולה – בתפיסתם. היה זה אחרי שיונה הודיע שהוא 'ירא'; הוא ירא את ה' אלוהי הים והיבשה, והוא גם מוסיף – מה שהמספר אומר רק אחר כך – ומודיע להם שהסערה התחוללה בשל מרידתו בשליחות האלוהית. עתה הם מבינים שאין זו סערה הנובעת מהשתוללות איתני הטבע, אלא מעשה ידיו של אלוהיו של יונה, והם נתקפים אימה, 'יראה גדולה'. זו אינה עוד מלחמה של 'מלחים' בים הגועש, אלא של 'אנשים' העומדים מול האל. הם אפוא מאשימים את יונה: 'מה זאת עשית!'. לאחר שיונה הוטל אל הים, וחמתו של אלוהיו של יונה שככה, 'עמד הים מזעפו'. ועתה 'האנשים יראים יראה גדולה את י"י'. עתה אין 'יראה' זו בגדר אימה, אלא זו יראת כבוד – מפני האל, אשר בקצפו מחולל סערות נוראות, וברצונו משקיט את הים המשתולל.

לא מן המיותר להציג את המשוואה המעניינת הבאה:

12 כוחו וגבורתו של ה'

שמ"ב כב 14, 51 (// תה' יח 14, 51) (שירת דוד)	שמ"א ב 10 (שירת חנה)
14 יָרַעַם מִן שָׁמַיִם יְיָ 51 מַגְדִּיל (מַגְדִּיל) יְשׁוּעוֹת מְלָכֹוּ וְעָלִיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ וְעָשָׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ	יְיָ יַחַתּוּ מְרִיבֹו (מְרִיבֹו) עָלוּ (עָלוּ) בְּשָׁמַיִם יָרַעַם וַיִּרְם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ

הפסוק בשמ"א ב 10, כהופעתו בנה"מ, סתום: "י"י יחתו מריבו (מריבו) עלו (עליו) בשמים ירעם י"י ידיו אפסי ארץ, ויתן עז למלכו, וירם קרן משיחו". מבנהו השירי לא ברור (חלוקת הטעמים אינה מסייעת כאן); אל מי רומזת המילה 'עליו'? ברם, בטבלה זו הפסוק מוצג שלא על פי חלוקת הטעמים – אשר אינה תואמת את פשט הכתוב. ההקבלה לפסוקים 14, 51 בשמ"ב כב (שם מופיעה המילה 'ועליון'), מצביעה בבירור על הפתרון, ומה פשר המילה 'עליו' במקום הזה: '*עליון' ← 'עליון' ← 'עליו' ← 'עליו'.

הנה דוגמה מעניינת נוספת, אשר אצל בנודיד אין התייחסות אליה. ביהושע ח 3-13 יש תיאור ההכנות לתקיפת העי. פסקה זו מלאה קשיים, כפלים וסיבוכים, וכן מילים חוזרות, מהן כעין וריאציה (כגון: 'העיר' / 'העי'), והיא מזמינה את הקורא/החוקר להציע פתרונות. דוד רוזנטל עמד על כך שלמעשה הפסקה מורכבת משתי מסורות מקבילות; ניתן להציב אותן כך:

13 יציאה למלחמה בעי

יהושע ח 10-13	יהושע ח 3-9
10 וַיִּשְׁכַּם יְהוֹשֻׁעַ בְּבֹקֶר וַיִּפְקֹד אֶת הָעָם וַיַּעַל הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָעָם הָעֵי. { 12 וַיִּקַּח כַּחֲמֶשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ }	3 וַיָּקָם יְהוֹשֻׁעַ וְכָל עַם הַמִּלְחָמָה לְעֹלוֹת הָעֵי וַיִּבְחַר יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשִׁים אֲלָף אִישׁ גְּבוּרֵי הַחֵיל וַיִּשְׁלַחם לְיֵלָה. 4 וַיֵּצֵאוּ אֹתָם לְאֹמֶר

יהושע ח 10-13	יהושע ח 3-9
12 } וַיֵּשֶׁם אוֹתָם אַרְבַּב בֵּין בַּיִת אֶל וּבֵין הָעֵי מֵיָם לָעֵיר { 11 וְכָל הָעָם הַמְלַחֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ עָלוּ וַיִּגְשׂוּ וַיִּבְאוּ נֶגֶד הָעֵיר וַיַּחֲנוּ מִצְפוֹן לְעֵי וְהָיָ בֵּינוּ (בֵּינָיו) וּבֵין הָעֵי. 12 וַיִּקַּח כַּחֲמִשָּׁת אֲלָפִים אִישׁ וַיֵּשֶׁם אוֹתָם אַרְבַּב בֵּין בַּיִת אֶל וּבֵין הָעֵי מֵיָם לָעֵיר. 13 וַיִּשְׁמְעוּ הָעָם אֶת כָּל הַמַּחֲנֶה אֲשֶׁר מִצְפוֹן לָעֵיר וְאֵת עֲקֵבוֹ מֵיָם לָעֵיר וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק.	רָאוּ אֹתָם אַרְבָּבִים לָעֵיר מֵאַחֲרֵי הָעֵיר אֶל תַּרְחִיקוֹ מִן הָעֵיר מָאֹד וְהֵייתֶם כָּלְכֶם נִכְנָסִים. 5 וַאֲנִי וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי נִקְרַב אֶל הָעֵיר [...] 9 וַיִּשְׁלַחֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיִּלְכוּ אֶל הַמֶּאֲרָב וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בַּיִת אֶל וּבֵין הָעֵי מֵיָם לָעֵי וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶם.

נוסף על כך, הצביע רוזנטל על פרט אחד, שלגביו יש התייחסות של אחד הדרשנים, אשר השכיל לשלב לדרשה אחת שתי גרסאות מקבילות, פסוק 9 מכאן ופסוק 13 מכאן (יושם לב למילים המודגשות בטבלה): "אמר ר' יוחנן. מלמד שלן בעמקה של הלכה" (בבלי, מגילה ג כ"א).¹⁰

ייעודו של ספרנו – רציונל ודרך ביצוע

יש לציין, שבנדויד קבע לעצמו גדרים קשוחים וגבולות, מה ייחשב כ'מקבילות' לצורך ספרו ומה לא ייכנס במסגרת זו. כלל קשוח שלו היה לא להתייחס לקטע קצר מפסוק שלם. משום כך, בעמ' 172 הביא את ההקבלה בין שמ' כג 18-19, לבין שמ' לד 25-26, אבל, כאמור לעיל (עמ' 3), אינו מזכיר את ההיקרות של "לא תבשל גדי בחלב אמו" בדב' יד 21, על אף החשיבות הרבה שבמדרשי ההלכה לשילוש של ציווי זה. אנחנו כאן פותחים יותר את המסגרות – ומשום כך אנו קוראים לספרנו בשם "הקבלות ומערכת השוואות במקרא". עם זאת, פרשיות מקבילות רק מבחינה עניינית, דוגמת שני סיפורי הבריאה (בראשית פרק א מול פרק ב), שכרותו של לוט בהקבלה אל שכרותו של נוח וכדומה – בהן אין אנו עוסקים. ואילו הסיפור על עבד אברהם ההולך לבקש אישה ליצחק (בר' כד) – המובא פעם מפי המספר המקראי ופעם מפי העבד – יובא בספרנו בשלמותו; זאת משום שאין אלו שני סיפורים, אלא סיפור אחד המציג את האירועים בזה אחר זה, במתכוון, בפי שתי דמויות.¹¹ אנו נזהרים מצירופי מילים כמו 'ארבעים יום וארבעים לילה', 'דרך שלושת ימים' וכדומה, ואין אנו טוענים בצורה גורפת שמקום אחד 'מתכתב' עם מקום שני.¹²

ככלל, בחיבורים שונים מצביעים על אנאלוגיות בין מקומות שונים במקרא. התיחום של מה שנכון להיחשב כאנאלוגיה אינו מוגדר בצורה מוסכמת. מצד אחד אפשר לקחת כדוגמה מייצגת את המדור "מקבילות" בסופם של הכרכים בסדרת דעת מקרא, בהוצאת מוסד הרב קוק: כאן יש רשימות מקיפות ביותר של הקבלות קצרות מאוד או ארוכות יותר בין מקראות שונים. שלוש דוגמות קיצוניות: מול ההיגד "ישפט ה' ביני וביניך" (בר' טו 5) מוצב אצלם הכתוב "ירא ה' עליכם וישפט" (שמ' ה 21). כיוצא בזה: מול "בי אדני" (בר' מג 20; מד 14) מוצב "בי אדני" (שמ' ד 10). דוגמה מסוג אחר: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (בר' טו 14) ומולו שמ' ג 21-22 (כאן אין אפילו מילה אחת משותפת בין הכתובים). עמדה מנוגדת מציג יהושע

¹⁰ ראו ד' רוזנטל, "על דרך טיפולם של חז"ל בחילופי נוסח במקרא", בתוך י' זקוביץ וא' רופא (עורכים), מאמרים במקרא ובעולם העתיק: ספר יצחק אריה זליגמן, ירושלים תשמ"ג, עמ' 395-417.

¹¹ ראו עוד: מ' בן-ישראל ומשה צפור, "שיחתן של עבדי אבות", אפייה וזיפייה עיונים בבראשית כ"ד", בתוך: מ' צפור, סללי ורדים, (ראו הערה 8 לעיל), עמ' 21-39.

¹² ראו: ג' ברזילי, "דרך שלושת ימים: למשמעותו של ביטוי מספרי במקרא ובפרשנות הקדומה", מחקרי מורשתנו ב-ג (תשס"ד), עמ' 17-28; G. Barzilai, "Three-Day Journey": What Happens When Typological Numbers Are Taken Literally - a Test Case", בתוך: מ' גרובר ואחרים (עורכים), תשורה לצפרייה, באר שבע תשע"ג, עמ' 25*-39. מצבור של אזכורי 'ארבעים יום וארבעים לילה' נמצא בסיפור מעשה העגל, וחוקרים מציעים משמעות וקשר בין אזכורים אלה. ראו: צפור (בהערה הקודמת), עמ' 118-119. לצירוף החזור 'דרך שלושת ימים' יש משמעות בסיסית בסיפורי ישראל במצרים וציאת מצרים; הוא קשור לבקשת משה לצאת לעבוד/ ליבוך לה' במדבר. ראו להלן הערה 20.

ברמן המתווה כללים המצמצמים מאוד את המקרים אשר מותר להחשיב כאנאלוגיה.¹³ משום כך לא מצאנו לנכון להגדיר ולתחום את מה שנכלול בספרנו ולא קבענו אפילו 'כלל אצבע', אלא אנו רושמים מה שנראה לנו מעניין וראוי לתשומת לבו של הקורא.

ברם, מלבד הוספת שלמות של טבלאות החסרות אצל בנדויד, ושל השלמות לטבלאות המובאות אצלו באופן חלקי בלבד, ומלבד דרכי הרישום של טורי ההשוואה בין הטקסטים הנקוטות בידינו, שונה ספרנו בעצם ייעודו. מטרת הספר לשמש גירוי ל'קורא הפעיל', אשר ינסה להבין תחילה את הטקסט המקראי בדרך עמלנית, בכוחות עצמו, עוד לפני שהוא מחפש במה שכתבו אחרים. זאת בעזרת הטבלאות כדרך שהן מוצגות כאן בספר. טבלאות כאלה ואחרות – על פי דרכנו – מציפות הרבה שאלות ובעיות בטקסט ואפילו קשיים ואי-התאמות, אשר הפרשן או החוקר נקרא לפתור. הקורא מוזמן להעלותם ואף להציע הצעות ותובנות משל עצמו.

משום כך, שלא כמו בדוגמאות המובאות לעיל, בגוף הספר ההולך ונבנה תובאנה הטבלאות ללא הסברים, והכול מסור בידי הקורא.

הטבלאות שבספר הן מסוגים שונים. קצתן קצרות מאוד כמו אלה שהובאו לעיל, וחלקן מורכבות יותר. יש טבלאות המכילות מספר גדול של טורים מקבילים שנאלצנו לפרוש על פני מפתח של שני עמודים (כגון כאלה העוסקות בסיפורי הבריאה או בנושא השבת בתנ"ך). ישנן טבלאות מורכבות שמצורפות להן הערות הפניה למקומות אחרים במקרא או סימנים המצביעים על מוטיבים חוזרים. הטבלאות בספרנו הן לפי סדר פרקי המקרא, ואנחנו פותחים את ספרנו בסיפור הבריאה בבראשית פרק א.

מובאים כאן שני נספחים להדגמה; האחד – טבלה בשם 'מעשה בראשית' וטבלאות המשתרשות ממנה. כאן מופיעה טבלה המתפרסת על מפתח של שני עמודים מצורפים. אנו מצרפים קובץ PDF הממחיש את המפתח. הנספח השני, 'הברכות ליוסף', מדגים טבלה קצרה, שכמוה יש הרבה בגוף הספר ההולך ונבנה. הטבלאות, כאמור לעיל, הוא ללא דברי הסבר שלנו אלא הכול מסור לפעילות הקורא.

במאמר "קריאה פעילה בפרשה של ליל מכת בכורות (שמ' יא-יג)"¹⁴ מצורפת המחשה, מה עשוי הקורא לראות בכוחות עצמו מתוך הטבלאות בספרנו, עוד בטרם עיון בפרשנים. למאמר זה מצורפים שני נספחים להדגמה: מעשה הבריאה (למעשה: מערכת טבלאות) והברכות ליוסף.

¹³ י' ברמן, "הערה מתודולוגית לביסוס האנלוגיה הנרטיבית בסיפור המקראי", בית מקרא נג,א (תשס"ח), עמ' 31-46.

¹⁴ מאמר דיגיטלי באתר של מכללת גבעת וושינגטון; ראו: [קישורית](#).

בר' א 3-5	בר' א 6-8	בר' א 9-10	בר' א 11-13
3 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר 4 וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ 5 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד	6 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם { 7 וַיְהִי כֵן } 7 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ וַיִּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרִקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרִקִיעַ וַיְהִי כֵן 8 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרִקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי	9 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וַתִּרְאָה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי כֵן { 10 וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב } 10 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב	11 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינּוֹ אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן 12 וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מְזִרְיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב 13 וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי

15 ברכת פרייה ורבייה לחיות, לאדם ולנח; שלטון האדם בכל החי

תה' ח 7-9	בר' ט 7	בר' ט 1-2	בר' ה 2	[2] בר' א 28	[1] בר' א 22
7 תִּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיךְ כָּל שָׂתֵה תַחַת רַגְלָיו 8 צִנְה וְאַלְפִים כָּלֵם וְגַם בְּהֵמוֹת שָׂדֵי 9 צַפּוֹר שָׁמַיִם וְדָגֵי הַיָּם עֹבֵר אַרְחוֹת יָמַיִם	וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׂרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ	1 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ 2 וּמוֹרָאֲכֶם וְחַתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּכֵל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל דָּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ	זָכַר וּנְזַקְבָה בְּרָאִם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאִם	וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֶׁה וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּת הָרֶמֶשׂת עַל הָאָרֶץ	וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהַעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ

ראו גם סדר היצורים ביחז' לח 20:
 וַרְעֵשׂוּ מִפְּנֵי
 דָּגֵי הַיָּם
 וְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וְחַיַּת הַשָּׂדֶה
 וְכָל הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל הָאֲדָמָה
 וְכָל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה

בר' א 26-31	בר' א 24-25	בר' א 20-23	בר' א 13-19
26 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵינוּ וַיְרִדוּ בַדְּגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְבְהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ: { 30 וַיְהִי כֵן } 27 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: **15 **16 וַיְהִי כֵן 31 וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲגִיה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי	24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא אֶרֶץ נֹפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיִּתוֹ אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי כֵן 25 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב	20 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֹפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם 21 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּיִמִּים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל נֹפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינָהּ וְאֶת כָּל עוֹף כְּנָף לְמִינָהּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב **15 23 וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי	14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם 15 וַהֲיוּ לְמֵאוֹרוֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן 16 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמֵּאוֹרוֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמֵּאוֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת הַמֵּאוֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים 17 וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ 18 וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב 19 וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי

16 הצמחת הצמחייה למאכל

בר' ט 3-4	בר' א 29-30	בר' א 12	בר' א 11
3 כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּי־רַק עֹשֵׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל 4 אֲדָ בָשָׂר בִּנְפֹשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכְלוּ	29 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הֲגִיה נְתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֹשֵׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ 30 וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נֹפֶשׁ חַיָּה אֶת כָּל יֶרֶק עֹשֵׂב לְאֹכְלָהּ	וּתּוֹצֵא אֶרֶץ דְּשָׁא עֹשֵׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינָהּ וְעֵץ עֹשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוֹ בּוֹ לְמִינָהּ	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא אֶרֶץ דְּשָׁא עֹשֵׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוֹ בּוֹ עַל הָאָרֶץ

17 בריאת האדם בצלם אלהים

בר' ט 6	בר' ה 1-2	בר' א 27-28	בר' א 26
כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם	1 זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בַּיּוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדֹמוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ 2 זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיִּבְרָדָ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בַּיּוֹם הַבְּרָאָם	27 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם 28 וַיִּבְרָדָ אֹתָם אֱלֹהִים [...]	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵינוּ

דב' לג 13-17 ברכת משה ליוסף	בר' מט 25-26 ברכת יעקב ליוסף
13 מברכת י"י ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רבצת תחת	25 מאל אביד ויעזרך ואת שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים ורחם 26 ברכת אביד גברו על ברכת הורי
14 וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים	עד תאות גבעת עולם
15 ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם	תהיין לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו
16 וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו	17 בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה